

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

MAMATKULOV I ASKAROV protiv TURSKE

(članci 3., 6. i 34.)

Presuda velikog vijeća od 4. veljače 2005. godine

Nema povrede članka 3. (zabrana mučenja i drugog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kazne)

Nema povrede članka 6. stavak 1. (pravo na pošteno suđenje u odnosu na kazneni postupak u Uzbekistanu)

Povreda članka 34. (pravo na pojedinačni zahtjev).

ČINJENICE

Predmet se tiče zahtjeva koji su Sudu podnijela dva uzbekistanska državljana, g. Rustam Mamatkulov i g. Abdurasulovic Askarov, rođeni 1959., odnosno 1971. godine.

Podnositelji su članovi stranke ERK "Sloboda" (opozicijska stranka u Uzbekistanu). Izručeni su iz Turske u Uzbekistan dana 27. ožujka 1999. godine i pretpostavlja se da su trenutno tamo u pritvoru.

G. Mamatkulov je stigao u Istanbul iz Kazahstana dana 3. ožujka 1999. s turističkom vizom. Turska policija ga je uhitila na aerodromu Atatürk (Istanbul) i odvela ga u policijski pritvor. G. Askarov je stigao u Tursku 13. prosinca 1998. s lažnom putovnicom. Snage sigurnosti su ga uhitile i odvele u policijski pritvor dana 5. ožujka 1999.

Oba podnositelja su bila osumnjičena za ubojstvo, nanošenje ozljeda u eksploziji bombe u Uzbekistanu, pokušaj terorističkog napada na Predsjednika Republike. Izvedeni su pred suca koji je odredio njihovo zadržavanje u pritvoru. Uzbekistan je zatražio izručenje podnositelja zahtjeva prema bilateralnom ugovoru s Turskom.

G. Mamatkulova je ispitivao sudac Kaznenog suda u Bakirköyü, a g. Askarov je doveden pred Kazneni sud u Fatihu (Istanbul). Sudac i sud su primijetili da delikti za koje su podnositelji

bili optuženi nisu niti političke niti vojne naravi, nego obična kaznena djela. Naredili su da budu zadržani do izručenja.

Podnositelji zahtjeva su podnijeli zahtjev Europskom sudu za ljudska prava, koji je dana 18. ožujka 1999. godine odredio turskoj Vladi, prema pravilu 39. (privremene mjere) Poslovnika Suda, da "je poželjno zbog interesa stranaka i pravilnog vođenja postupka pred Sudom ne izručiti podnositelje zahtjeva Uzbekistanu dok Sud ne bude imao priliku dodatno ispitati zahtjev na predstojećoj sjednici 23. ožujka". Tog dana Vijeće je produljilo privremenu mjeru do daljnje obavijesti. U međuvremenu, dana 19. ožujka 1999. godine, turski Kabinet je izdao dekret o izručenju podnositelja zahtjeva. Predani su uzbekistanskim vlastima dana 27. ožujka 1999. godine.

U presudi od 28. lipnja 1999. Visoki sud Republike Uzbekistan proglasio je podnositelje krivima za djela za koja su optuženi i osudio na 20, odnosno 11 godina zatvora.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 2. i 3., zastupnici podnositelja zahtjeva naveli su da su se podnositelji zahtjeva u vrijeme izručenja suočili sa stvarnom opasnošću mučenja ili zlostavljanja.

Također su prigovorili, prema članku 6., da postupak izručenja u Turskoj i kazneni postupak u Uzbekistanu nisu, odnosno neće biti poštjeni.

Nadalje su tvrdili da je izručivanjem podnositelja Turska propustila izvršiti svoje obaveze prema Konvenciji, ne postupivši u skladu s uputama Suda prema pravilu 39. Poslovnika suda.

ODLUKA SUDA

Članci 2. i 3.

Sud je uzeo u obzir izvješća međunarodnih organizacija za ljudska prava koja prijavljuju administrativnu praksu torture i drugih oblika zlostavljanja političkih disidenata u Uzbekistanu i represivnu politiku uzbekistanskog režima prema takvim disidentima.

Amnesty International utvrdio je u svom izvješću za 2001. godine: "Prijave o zlostavljanju i mučenju, od strane službenika koji primjenjuju zakon, navodnih pristaša zabranjenih islamističkih opozicijskih stranaka i pokreta...nastavljaju se...".

Međutim, Sud je ustanovio da, iako ti nalazi opisuju opću situaciju u Uzbekistanu, ne podupiru konkretne tvrdnje podnositelja zahtjeva, koje iziskuju potkrjepu drugim dokazima.

Sud je uzeo u obzir datum kada su podnositelji zahtjeva bili izručeni (27. ožujka 1999.) pri procjeni je li u Uzbekistanu postojala stvarna opasnost od njihovog podvrgavanja postupcima koji su zabranjeni člankom 3.

Turska Vlada je tvrdila da su podnositelji zahtjeva izručeni nakon jamstva dobivenog od uzbekistanske Vlade da "imovina podnositelja zahtjeva neće biti podložna općoj konfiskaciji, a podnositelji neće biti podvrgnuti postupcima mučenja ili osuđeni na smrtnu kaznu". Vlada je

također pokazala medicinska izvješća liječnika iz uzbekistanskih zatvora u kojima su se nalazili g. Mamatkulov i g. Askarov.

U svjetlu materijala pred njim, Sud nije mogao zaključiti da su 27. ožujka 1999. godine postojali stvarni temelji za pretpostavku da su podnositelji zahtjeva suočeni sa realnom opasnošću od postupaka zabranjenih člankom 3. Propust Turske da udovolji upozorenju danom prema pravilu 39., onemogućio je Sud u ocjeni je li stvarna opasnost postojala, i to na način koji se smatrao prikladnim od strane Suda u danim okolnostima predmeta. Slijedom toga, povreda članka 3. nije mogla biti utvrđena.

Uzevši u obzir navode podnositelja zahtjeva prema članku 3., Sud smatra nepotrebnim iste posebno ispitivati prema članku 2.

Članak 6. stavak 1.

Glede prigovora podnositelja zahtjeva da nisu imali pošteno suđenje pred kaznenim sudom koji je odlučio o njihovom izručenju, Sud ponavlja da se odluke o ulasku, boravku i izručenju stranaca ne tiču utvrđivanja podnositeljevih građanskih prava ili obaveza, ili optužnice za kazneno djelo protiv njega, u smislu članka 6. stavka 1. Slijedom toga, članak 6. stavak 1. nije primjenjiv.

Glede navoda podnositelja zahtjeva da nisu postojali izgledi koji bi im omogućili pošteno suđenje u Uzbekistanu, Sud smatra da opasnost od očitog uskraćivanja pravde treba ocijeniti pozivom na činjenice koje je država znala ili trebala znati kada je dotične izručila. Kada je izručenje odgođeno uslijed upozorenja Suda prema Pravilu 39., opasnost od očitog uskraćivanja pravde je trebalo ocijeniti u svjetlu podataka koji su bili dostupni Sudu kada je razmatrao predmet.

Iako je, u svjetlu dostupnih podataka u to vrijeme, moglo biti razloga za sumnju da će podnositelji zahtjeva imati pošteno suđenje u državi odredišta, nije bilo dovoljno dokaza koji bi ukazivali na moguće nepravilnosti u suđenju koje bi mogle predstavljati očito uskraćivanje pravde. Slijedom toga, nije pronađena povreda članka 6.

Članak 34.

Sud bilježi da su podnositelji zahtjeva, nakon izručenja izgubili kontakt sa svojim odvjetnicima, te stoga izgubili mogućnost prikupljanja dokaza u prilog svojim navodima prema članku 3. Uslijed toga, Sud je bio spriječen pravilno ocijeniti jesu li podnositelji zahtjeva bili izloženi stvarnoj opasnosti od zlostavljanja.

Sud primjećuje da su, u brojnim nedavnim odlukama i naredbama, međunarodni sudovi i institucije naglašavali potrebu i svrhu privremenih mjera, te isticali da je udovoljavanje takvim mjerama nužno kako bi se osigurala djelotvornost njihovih odluka. U postupcima koji se tiču međunarodnih sporova, svrha privremenih mjera je očuvati prava stranaka.

Sud je također naglasio da je konvencijsko pravo na pojedinačni zahtjev postalo od velike važnosti tijekom godina, te da je sada ključni sastavni dio sustava za zaštitu prava i sloboda uspostavljenih Konvencijom.

U tom kontekstu, Sud bilježi, u svjetlu općih načela međunarodnog prava, ugovornog prava i međunarodne pravne prakse, da se tumačenje dosega privremenih mjera ne može odijeliti od postupka na koji se odnose ili od odluke o osnovanosti kojom se traži zaštita. Sud ponavlja da članak 31. stavak 1. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora propisuje da ugovori trebaju biti tumačeni u dobroj vjeri u svjetlu njihovog cilja i svrhe, te u skladu s načelima djelotvornosti.

Sud primjećuje su Međunarodni sud pravde, Međuamerički sud za ljudska prava, Odbor za ljudska prava i Odbor protiv mučenja Ujedinjenih naroda potvrdili u svojim obrazloženjima nedavnih odluka da je očuvanje zaštićenih prava stranaka koje su suočene s rizikom nepopravljive štete osnovni cilj privremenih mjera u međunarodnom pravu. Koji god pravni sustav je u pitanju, pravilno upravljanje pravosuđem zahtjeva da se ne poduzimanju nepopravljive aktivnosti dok postupak traje.

Prema sustavu Konvencije, privremene mjere koje se dosljedno primjenjuju u praksi, imaju ključnu ulogu u izbjegavanju neopozivih situacija koje bi onemogućile Sud u pravilnom ispitivanju zahtjeva i, kad je to prikladno u osiguravanju podnositelju zahtjeva praktične i djelotvorne koristi od prava zaštićenih Konvencijom.

Određivanje privremenih mjera omogućava Sudu, ne samo djelotvorno ispitivanje zahtjeva, već i osiguranje djelotvorne zaštite koju podnositelju zahtjeva pruža Konvencija. To određivanje potom dopušta Odboru ministara Vijeća Europe nadgledanje izvršenja konačnih presuda. Takve mjere stoga omogućuju odnosnoj državi izvršenju svoje obaveze u udovoljavanju konačnoj presudi Suda, a koja je presuda pravno obvezujuća temeljem članka 46. Konvencije.

Slijedom toga, učinci određivanja privremenih mjera državama ugovornicama – u ovom slučaju Turskoj – trebaju biti ispitani u svjetlu obaveza koje nameću članci 1., 34. i 46. Konvencije.

Činjenice predmeta jasno pokazuju da je zbog izručenja podnositelja zahtjeva Uzbekistanu Sud bio spriječen provesti pravilno ispitivanje prigovora podnositelja, u skladu s ustaljenom praksom u sličnim predmetima, i konačno ih zaštititi ako treba od mogućih navedenih povreda Konvencije. Posljedično, podnositelji zahtjeva bili su spriječeni u djelotvornom korištenju svog prava na pojedinačni zahtjev, zajamčenog člankom 34., koje je njihovim izručenjem postalo besmisleno.

Sud ponavlja da su se države koje su ratificirale Konvenciju obvezale suzdržati od činjenja ili propusta koji mogu spriječiti učinkovito korištenje prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva temeljem članka 34. Propust da udovolje privremenim mjerama treba smatrati sprečavanjem Suda u ispitivanju prigovora podnositelja zahtjeva i sprečavanjem učinkovitog korištenja njegovog ili njezinog prava i sukladno tome, povredom članka 34.

Imajući u vidu materijal pred sobom, Sud zaključuje da je, propustivši udovoljiti privremenim mjerama određenim prema pravilu 39. Poslovnika Suda, Turska prekršila svoje obaveze na temeljem članka 34.

Sudac Cabral Barreto je izrazio podudarno mišljenje; sudac Rozakis je izrazio djelomično nesuglasno mišljenje; suci Nicolas Bratza, Bonello i Hedigan su izrazili zajedničko djelomično nesuglasno mišljenje i suci Caflisch, Turmen i Kovler su izrazili zajedničko djelomično nesuglasno mišljenje, koja su sva u annexu presude.

PRAVIČNA NAKNADA I TROŠKOVI

Sud je dodijelio svakom podnositelju zahtjeva po 5,000 eura za nematerijalnu štetu, te zajednički 15,000 eura za troškove i izdatke (umanjeno za 2,613.17 eura primljenih od Vijeća Europe kao pravna pomoć).